

המקדמה

עתו שבועי

כל עניני החיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים

..... יצא לאור בכל ערב שבת. ....

מחיר החתימה:

באוסטריה-אונגריה:	
לשנה	6 כתרין
לחצי שנה	3
לרבע	1.50

באשכנז:

לשנה	7 כתרין
ביתר הארצות:	
לשנה 8 כתרין	— 8.50 פראנק.

האדרסה לבית המערכת ולארכיון: „Hamicpe“ ul. Św. Sebasjyana 32, Kraków.

מחיר מודעות או הזכרות לנפטרים
לפי גדל השטח.
ברכת מו"ט חצי הכתר. בראש הגליון
שני כתרין.
גליון בודד 12 חדר.
מכתבים בלתי חפשים לא יתקבלו.
ב"י, שלא נרפס, לא יושב לבעליו.
המשנה מקומו עליו להודיענו מיד לא
דק שם מקומו החדש, כיא גם שם
מקימו הקודם.
מחיר שנוי אדרסה חצי הכתר.

Kraków, 18 Sierpnia 1905.

גליון 35

כראמא, י"ז אב תרס"ה.

תשעה באב ברוסיא.

שם היה תשעה באב! פה אנו יוצאים ידי חובת תשעה באב ב"אמירת" קינות, בנזירה מכל אכל, מבלי אשר ישימו הכל אל לבם על מה זה הצום והאמירה. שם בכמה ערים ראו אחינו בתשעה באב זה את העני כשכבט עברתו: ערים נחרבות, הללים מתבוססים כדמם בחוצות, הדות מבוקעות, ילדים מרוטשים, בתי כנסיות נצורים כיד אויב, קול גדופי צרים בבית ה', דמי זקנים ונערים נשפכים כראש כל הוצות, גדודי יהודים אסורים בכבלי ברזל חולכים בשבי לפני אויב, הכלי גבורי עמנו נלחמים בגדודי צוררים חוקים מהם אלף מונים הון יהודים, הפקר כעפר הארץ, מתגולל בשוקים וברהובות וכל החפץ מקבצתו ועבדי הצר מנצחים על מלאכת הקדש, להברית את בני ישראל ולשומם נזיהם.

בווארשא, בזיטומיר, בכרדיטשוב, ביקטרינוס-לב, בקערטש, בביאליסטוק ובהמון ערים אחרות, ראו אחינו ביום המובן לפורענות את אותם המחוזות, שראו אבותינו לפני אלף ותתל"ה שנים בערי ארצנו החרבה. גדודי הכשדים והרומאים קמו מקבריהם ויתיצבו שם בקומתם ובצבונם לפני היהודים ויורום את טעם תשעה באב, הראום למה הם צמים, למה יענו נפשותיהם. שם לא "אמרו" קינות, שם ראו קינות חיות בתבנית כל צלמי הבלהות, שראו אבות אבותינו בימי ירמיה ורבן יוחנן בן זכאי. שם לא ישבו על הארץ וידמו, שם התגוששו יהודים, כמו בתשעה באב הראשון,

קצוף קצף וויטע בא-כה רוסיא כביד השלום כפורטסמות על סיפרי העתונים היושבים שם ושותים בצמא את כל דברי המשא ומתן בין יפן ורוסיא, ויאמר להם, כי כלם שונאי רוסיא ומעולם לא כתבו דבר טוב על עמו. ואמנם מי זה יחוס על נמר שוקק לטרף, שנפל שדוד בצאתו לטרוף ולרמוס? ברוב המלחמות בזמן האחרון, כאשר נבר עם לוחם על רעהו, קמו הממלכות הגדולות ויאמרו להרב: שוכי אל נדנך! לא נתנו לעם החזק להשתית הכל, לבלות כל המתו בנפול. ובמלחמה הזאת, שעם זר עובד אלילים, אשר לא שם ולא הדר לו בין הגוים, רומס וטורף את העם הנוצרי הגדול באירופה, מעוז הנצרות ומחסה לכל העמים הנוצרים הקטנים, אין אומר השב, אין חס ואין מרחם. ואף צרפת ואשכנז, ידידי רוסיא הנאמנים, מהשים ויביטו במין הנאה ושמה לאיד בהרמס הדוב הצפוני, פטיש כל העמים מי זה ירהם על אכזרים, הדרת מיליוני עשוקים, על שופכי דמי נקיים, על שונאי כל תרבות והתקדמות אנושית, על חבר ננבים ושודדים, עושי כל תועבה, עובדי פסילים ועצמות מתים, משחתי המדות הרבה יותר מעובדי האלילים הקדמונים, מי זה יחוס על ממשלה, אשר תכלית הבה והשלטון "שנתן אלהים בידה", היא לדעתה למען המוס ונגוב, למען קבץ רבוש כל יושבי הארץ אל כיסי האחדים, אשר השלטון בידם, למען רדות במאה וחמשים מיליוני בני אדם בפרך ולהמיתם ברעב ובהרב ובבערות ותחת שבט נוגשים לכבד משפחה אחת, אשר גזלה ע"פ מקרה את הכסא? הכל רוצים במפלת הרשעה, הכל

עם צורריהם להרג או להרוג. שם לא זרקו קוצים וברקנים, כי-אם כדורי מות, הומר מפוצץ ואכני קלע. שם לא הלכו לסבוב את הקברים הישנים, לפקוד ישנו עפר מני קדם, שם הפרו קברים הדרים, לקבור הללי בני עמנו, גבורי ישראל, שנפלו בהלחמם כאויב חזק מהם, בבני מתיהו. שם לא קראו פסוקי איבה, שם קבל כל פסוק ופסוק צורה חיה וירא לפניהם כמלאך בלהות ויהדש לעיניהם את כל מראות התרבן הראשון והשני, את כל נוראות הזכחים ותחרבנותו, שנעשו בעמנו באשכנז, בצרפת, באנגליא, בספרד, בפולן וברוסיא בזמנים שונים.

בעיר פורטסמות כאמריקה יושבים שרי יפן ודנים את רוסיא דין קשה על חלשתה ועל מפלותיה הרבות, על אכדתה ועל שברה, ובערי רוסיא יושבים שרי רוסיא ודנים את ישראל דין קשה על חלשתם ועל רפיונם, ע"י אגון ארצם ועל פורים ונדרם בקרב עמים חוקים מהם. זוהי תורת העמים, "הנאורים" בני "העת ההרשה": כל החלש יתיסר, כל הנרדף יוכה, יפן למרה אל מעשי גווי אירופה המשכילים והמצליחים כהשכלתם, להנקם ברפה הידים, להאכיד ולהכרית את אובד העצות, שאינו בקי הוטב בתורת הרצה וההשחתה. ורוסיא התעשתה: האין גם לי עמים חלשים ממני, עמים ההרדים מתנופת ידי, הרועדים מאימת דיני? הבה אעשה בהם שפטים, כמו שעשו היפנים לי. זאת תולדת ההרנות ונהרי הדם, שגולו בקאיקו ובערי תהום המושב של היהודים. פה תרוסים החוקים, והארמנים והיהודים החלשים.

מבקר עד ערב הצלינה אוניך לשמוע שם כל הקללות הכתובות בתוכחה ושאין בתוכחה, חרפות וגדופים, כמו בין נשים המוכרות ירק בשוק. איש יגזול הלעיסה מפי אחיו, כאלו לא יסמוך על שום גם, כאלו אינו מאמין בהשגחה פרטית וכי מוונתיו קצובות לו — כל דאלים גבר...

היהודי מתעסק בכל פולטיקא שכעולם, ועל המדיניות יתובחו בקלויז ובמקוה וכשוק, הוא חפץ לדעת את כל הנעשה מתחת הרי חושך ומה נשמע בכל אפסי תכל, ורחוקה ממנו רק הפולטיקא שלו, נוטר הוא את כל הכרמים וכרמו שלו אינו נוטר. הוא מעצים עיניו מראות הקורה בין עיניו כעת שהוא מכיט וצופה עד סוף כל העולם. לכן אנו רואים אבות רכים ילמדו את בניהם ואת כנותיהם שפות זרות רק שפת עמנו זרה ורחוקה מהם. אם יחפוץ היהודי לאמת איזה דבר, יבחר בכל השמות הנדרפים ואינם נדרפים ויאמר: "אמת ויציב יבנו וקים וישר ונאמן ואהוב וחכיב ונחמד ונעים ונורא ואדיר ומתוקן ומקובל וטוב ויפה"; ולהלל: "יתברך וישתכח ויתפאר ויתרומם ויהנשא ויהתדר ויתעלה ויתהלל"; ולקלל: "תעקר ותשבר ותמגר ותכלם ותשפילם ותכניעם". היהודים מטבעם, אם ירוממו את האחד, או ינשאוהו לעילא ולעילא מעל כל ילוד אשה, אף אם יראו—לו רצו לראות —

המיר וברור הוא, שבמקום הכטחון החזק אין לירא מפני נבלי בני אדם, ובכ"ו ההתחרות בין הסוחרים היהודים כל כך חזקה, עד שאיש את רעהו חיים יבלע, לולא מוראה של מלכות. היהודי הכשר מאמין כאמונה שלמה, כי מוונתיו של אדם קצובות לו מ"ה ומאן דיהיב חיי יהיב מוונתו, ואם שני מאמינים באלה ישבו יחד בשכנות, שניהם יעמרו על משמרתם כחנהם יומם ולילה עד חצות, ונשותיהם וכנותיהם תובעות כפה כל עובר ושכ, אולי חס ושלום יפדה השני... מאמינים הם בני מאמינים וכאמונתם החזקה, שאין אדם יכול להשיג מה שמוזמן לחברו, ידמו שאסור להם ללמד כניהם אומנות קודם החתונה ובתוך המאמינים האלה עצמם אנו רואים קטמות ומריבות ע"ד גולות מדומות יותר מכין סוחרים נאורים, שאינם מאמינים כל כך, שאין אדם נוקף אצבעו מלמטה, אא"כ מכריזין עליו מלמעלה.

אם אולי איזה קורא מארצות אחרות לא זכה לראות התחרות ממשות כזאת, יואל נא לבוא פעם אל בית מקוה סוחרים קטנים (טובלויקען) בקראקא. שם סוחרים נוצרים יחיו חיי שלום ונחת, חיים שאין בהם כל הקלה וכל קטמה, איש את אחיו לא ירד לחיו, הם אינם סומכים על נסים ולהם חיים של עשר וכבוד, ובין הסוחרים העברים המצפים לנסים

פיריטון

שני הפכים.

"אסון ישראל היותר גדול ומומו היותר מרגש הוא אי-שווי משקלו הרוחני, התרחקותו המיד לאחת הקצוות, עלותו לשמים וירידתו לעפר" (ממזרח וממערב" חוברת ג). וכן הננו רואים, כי היהודי לא ילך בדרכי החיים כסלם מדרגות החביה, כי הכל יעשה בקפיצה ובדלוג, בכל אשר יפנה, בלמודו, במסחרו ובמלאכתו ובכל אשר הוא עושה וחושב. שני הפכים הננו רואים כי המיד בהיפנונו כו כעין בוחנה.

היהודי הוא מטבעו כעל כטחון גדול, כטחוני עז וחזק עד מאד ובכ"ו שגור כפיו "אשרי אדם מפחד תמיד", לבו כהולם פעם מקול עלה נרף כחדרים מרוחים ומכצרים, כעת שמי שאינו כעל כטחון, יישן כיער כדד עלו ושלו. כאשר יבאו מים עד נפש יסמוך היהודי על נסים ונפלאות, ולא ימנע את עצמו מלבקש נסים מן השמים אפילו חרב חדה מונחת על צוארו, תקותו לישועת ה', שהיא כהרף עין, תעורדהו ותחוקהו

מכרדיט שיו ב כיהבים להזמן: הפחד עיר לא עבר, מעשי אונם ושיר נעשים יום יום באכזריות נוראה. תופרת עברית אחת עברה ברחוב יורדיקה הגדולה ונשאה לבנים מוכנים. המגויסים ההוללים, שעמדו שם כל העת וחפצו להתפרץ לבתי הקלון בחוקה, התגפלו על הקרבן הזה ככל כח פחיתותם ואכזריותם. האשה היתה הרה, כמתאשת צעקה בשארית כחותיה, אבל לא לזמן ארוך: נסתם הפה בסמרטוטים, נחנקו היבבות והקרבן האטלל עונה עת רבה ונרמס ברגלי האכזרים. האמללה הפילה וחרתה במחלה מזוהמת ועכשו חיה בסכנת. שלשה עניים החוזרים על הפתחים לנו כבית הכנסת הקטן, שבקצה רחוב ז'יטויר, פתאם הפרעה מנוחתם. שלשה חורגינים התפרצו לבית הכנסת, שרדו את רכוש העניים, לאחר תחבו סכין כחזה, את השני פצעו פצעי מות ואת השלישי כפתו הרועצים לא נמצאו וגם לא ימצאו... הפודיציא מביטה ומחשה, מעירה את ההוללים להבות ולהשחיה.

קונגראם ללשון אספרנטו. בעיר Boulogne sur Mer בצרפת נקהלו עתה כל דורשי שפת אספרנטו בתור שפת כל העולם לקונגראם ראשון, להועץ איך לחבבה על העמים ולהודיע טבעה בעולם. מאז נואשו משפת וולאפיק, שהמציא שלייער, פנו כל דורשי שפת תבל אל שפת אספרנטו, שבדה הרופא היהודי ד"ר זאמענהאף בווארשא. הוא נולד בכיאליסטוק בשנת 1859. כשמעו בחוצות עירו ארבע לשונות: רוסית, יהודית, אשכנזית ופולנית נתן אל לבו, כי טוב היה להרגיל את כל העמים לדבר בלשון אחת. בתחלה חשב על אדות שפת רומא. לחדשה ולשכללה ואח"כ מצא אותה קשה בדקדוקה והדור הריאלי הזה לא יעמיס על עצמו עבודה קשה, ללמדה על בריה. אז למד שפות אחרות וישתומם עד פשיטות הרקדוק האנגלי וקלותו ועל רכות בנין המלים. ותעל מחשבה על לבו, כי אפשר להמציא לשון קלה ופשוטה יותר מזו וינש אל עבודתו. בשקידה גדולה למד את ספרי המלים של כל הלשונות ויבחר מהן את הישרים המצויים בכלן ויקח מן התנועות רק את התנועות הפשוטות ויעיש את הלשון דחדשה ע"פ כללים פשוטים וקלים. צלצול הלשון נעים ומבטאה בתכלית הפשיטות. בשנת 1887 הוציא לאור את ספרו בווארשא ולא קרא שמו עליו, כי אם התכנה בכינוי "אספרנטו" (Esperanto) והכניו הזה נשאר גם על הלשון. — מחבר השפה ד"ר זאמענהאף נבחר בקונגראם פה אחד ליושב בראש. משניו הם ראשי איגוורויות, שרי צבא וחכמים מפרסמים. כפתיחתו העיר המחבר, כי השפה הזאת היא בחינה לעשות שפה אחת לכל העמים, למען יבינו כל העמים זה את זה על נקלה ועל החכמים לכתוב בה את ספריהם, אשר יש בהם תועלת לכל האנושות. כבוד גדול נעשה בעיר בערב למחבר השפה. נבחר ועד לברוא מלים חדשים. הקונגראם בא לידי מסקנא בדבר מבטא השפה ויתחיל להשתדל שילמדו את הלשון החדשה הזאת בבתי-הספר. ממשלת צרפת הרימה את מחבר השפה לפרש בגליון הבכור.

קושיא אחרת. שני בחורים התוכחו בביהמ"ד על אדות "כלומר" ברשי, לישב מה היה קשה לרשי. או בא אל ביהמ"ד אורה זקן הדור בכבושו וזקני הלבן יורד עיפ מדותיו ויחשבוהו לתית. הבחורים ננשו אליו ויציעו לפניו כל אחד מה היה קשה לרשי ויבקשו ממנו להכריע. — לי קשה קושיא אחרת, ענה הזקן, איך אפשר לקרוא אותיות קטנות כאלה?

משרה הספרות והמדעים.

יהודים והפולנים
בדברי הימים ובספרות.
מאת מתתיהו מיוזש.
המשך

במאה השלש עשרה, לא היו רצויים לעם הפולני כגלל תקפם ועמידתם בכרית עם בני עמם בחו"ל; מלבד סכנת הגרמניות ושחצנותם, דרשו גם זכויות גדולות, התישבו רק בערים מיוחדות בתור סוחרים גדולים ובנקירים, ויאהזו בכל המסחר, שהלך אז מן המזרח הבינומי דרך פולן אל המערב, ויעצמו מאד. רק היהודים היו נחוצים ומועילים לפולנים בתור מפלגה סתוכת, למען תוך בין הארץ וחוף לארץ בתור הגרנים, למען תמוך בידי האצילים כהלואות, למען חכור בתי-מרוח כפריים, למען הוציא לפעל רצון הארונים השונים כמקח וממכר. עוד ערך אחר מצוין היה ליהודים: ערך משלמי מסים. מטבעה היתה ארץ פולן עניה ע"י מקומה הגאוגרפי הרחק מכל ים, (רק חלק קטן של פולן עם דנציג נגעה בים, גם הוולכים דא נשתעברו לזמן רב, והים המזרחי הכלמי והים השחור היו כמעט המיד סגורים בעד פולן) וההתפתחות המבעית של הארץ לא יכלה להעשיר את העם. למען נהל ממלכה גדולה ככמותה בפולן היו המלכים צריכים לסכומי כסף גדולים. ממסי האכרים לא היו המלכים יכולים לשאוב די מזון, גם נכס-המלך (Dobra Koronne) לא יכלו להספיק לכל צרכי המלוכה, לעירוני האשכנזים ולאצילים היו זכויות מיוחדות ולא יכלו לגבות מהם מס גדול. המקור היחידי הכסוח להכנסה היו היהודים; כלי כל חשש וראגה השיגה יד המושלים לפשוט עורם מעליהם.

היחס הבלתי שווה, שבין מסי הנוצרים ובין מסי היהודים, המתראה ברומה, שאביא פה מימות יאן אולברכט היגלוני, יעיד על העשק האיים, שעשקה הממשלה את היהודים. כל בעל קרקעות וכל עירוני מן הנוצרים שרם לפי ערך רכושיו, וכל בן בית אצלים שלם רק גרוש אחד לגלגלת. וכל בעל בית מן היהודים כלי הברז שלם זוג אחד ובני ביתו שלמו לגלגלת שנים עשר גרוש. הנה בן בית יהודי שלם שנים עשרה פעמים יותר מבן בית נוצרי. היחס שבין בעלי בתים יהודים ובין הנוצרים לא נוכל להעריך, כי אין אנו יודעים בדיוק איך ערכו את הרכוש אצל הנוצרים, אולם הדבר בעצמו, שכל היהודים כלי הברז שלמו מס כשעור אחד, מראה לדעת עד כמה היה המס הזה קשה בלי השומת לכ לאיש ובלי החמים. מיגיע היהודים בקשה הממלכה חסרת כסף להתמלא בלי חמלה. במאה השש עשרה הוסיפו המסחר והאומנות לרדת בפולן, כי נלכדה קונסטנטינופול ע"י התורקים ודרך הסוחרים מן המזרח להמערב דרך פולן נפסק, זכויות העירוניים נגבלו בידון האצילים. אז הדגש בארץ יותר הצרך ביהודים. לערונים הנוצרים אסור היה להיות הגרנים, סרסורים ומלוה כרביה, כי האצילים בתקיפותם אסרו עליהם, על-כן באו כל ענפי הפינסה האלה לידי היהודים, הם היו יחידים בזה וע"כ היו נחוצים בארץ. מלבד זה, האצילים, שכבר מלפנים היה להם שלטון עצמי ושלטונם נהאשר להם כקאזאי ע"י לודוויג ההגרי בשנת קל"ה (1875), — נחלו מקץ המאה החמש עשרה את כל שלטון הארץ וירכשו גם קרקעות גדולים מנכסי המלכות וכל אדמת הכפרים והאכרים היו להם עבדים חנם כקנין כספם. האצילים האלה היו צריכים לכסף הרבה להנהגת נכסיהם, וכסף לא היה בפולן. (בנודע גורש הנסיך יאן סוביסקי מארצו במאה השבע עשרה, כמים עלה על כסא מלכות פולן, יען לא יכול לשלם סכום של ארבעים אלף זהובים לנושיו, ואם נסיך כזה, בעל נכסים כבידים בזמן מאוחר, נמצא במצב כזה, קל וחמר האצילים הפשוטים בשנים הקודמות.) פולן היתה ככל הזמנים עניה במזון מזומן. על כן היו האצילים צריכים לאנשים, שיעשו את כל עסקיהם בתור סרסורים, לקנות את תבואתם, לברות עצייהם ולהיכילם אל מקומות הידירים או לדנציג, להחליף את יכול קרקעותיהם בכסף או להלוות להם כסף. היהודי היה בפולן ככל צד נחויץ ולא יכלו לגרשו. למרות הזקול והשנאה הגזעית היה "מושקו" הכפוף והסגויך בריה, שאין להפטר ממנה, אמנם דנו הרבה פעמים, להפטר מהיהודים ולגרשם כלם, אלכסנדר היגלוני בשנת דס"ה (1505) החליט, להגלות את היהודים מפולן וימאן

לאשר את זכויותיהם. וערי המדינה משנת רצ"ב עד רצ"ד (4-1532) נועצו ע"ד גלות היהודים. אז היו דעות מחולקות, אחרים אמרו לגרשם בליל, אחרים אמרו להגביל זכויותיהם ומקצתם אמרו להשאיר את הדבר כמו שהוא. אפס ההחלטות והמועצות היו רק להלכה ולא למעשה, כי האצילים חכרי הועד וכל הסתדרות הממשלית היו תרונים ביהודים והגרוש היה רב, שאי אפשר להוציא אל הפעל. ממשלה אחרתית כמוכנה העקרי לא היתה עוד כפירן מימות לודוויג ההגרי וולדיסלב יגלל, כל מעמד לפני עצמו נהל את עניניו, כבר מדינה שלט נסיך וזיכורה והפוליטיקה וההסתדרות הכריתת נהרו השרים. מזמן יסוד הסימים, רי"ד (1454), השתחררו האצילים לאט לאט מכל שעבוד מלכות ויהיו הארונים עומדים ברשות עצמם כמעט כלי כל שלטון עיון, כלי אימת המרץ. האצילים, שנספרים היה רב בערך מאשר ככל ממלכות ארופה, משלו בכפריהם ובמחוזותיהם כשליטים יחידים. המושל הכללי היה הסיים (ועד האצילים); המלך היה רק לנוי, אולם יען חסר להסיים פקידים, המוציאים בכל ארץ את רצון הממשלה או הפרימט אל הפעל, היתה כל החלטת תלויה בשדירות רב האצילים. וכל אציל חפץ, שיהודי אחד ישאר בנכסיו, למען עשות עסקיו ועל היהודי שלו הגין מפני הגרוש, ובהיות מספר האצילים רב, היה ממילא ליהודים רבים מגינים חזקים וזכותם נצולו גם אחיהם. בר מאד היה הלחם הקלוקל, שהשליך ליהודי "הפריץ" הקמזוני השחצני, "הפריץ" העליו השוחק בו, לפת חרבה וכוזיה כזו נדרו הרבה יהודים מאשכנז, מפני הכמחון, שהיה להם עכ"פ מפני הגרוש. המצב הכובלי בפולן לא יכול, כאמור, לעורר רדיפות גדולות וגרוש באופן כביר, למעשה גדול וכביר כזה חסרה בפולן גם התעופה הכבירה של הרוח, הנחוצה למען עשות איזה דבר מקיף אדיר מרע ועד טוב, ובכמחון הרקוב הזה נחנו היהודים עיניהם וימשו את אשכנז. לא שמו לב, כי כמו שהממשלה מפזרת ומפורדת ומחוקקה רדיפות רבות, כן גם הרדיפות הן פרטיות, קטועות ופעוטות, אבל הכופות ורבות, לא הרנישו, כי העליות הרבות בדבר רצח דתי, בדבר לחם ההוסמיה, כי פרעות האספסוף ושנעון האצילים השכורים היהודים דורשים קרבנות מדי יום ביומו. לעמת הרדיפות הכלליות, והקמסטרופות, שקרו באשכנז פעם אחת בעשריות שנים ועשרות אלפי יהודים נצמחו בהן, היו פה ככל עת רדיפות מקומיות, שמספרן הכללי עולה לאלפים. בערים הגדולות, שנמצאו בהן סוחרים נוצרים, אשכנזים וארמנים, נחשבו היהודים כמיותרים ולא נתנו להם שם מדרך כף רגל. קזמיר הרביעי, זה המלך רב החסד, שחדש את כתבי הזכויות השרופים ויחונן בהם את היהודים, היא גרש את היהודים מקראקא ויקציע להם מקום בקזמיר. יאן אלברט ואלבסנדר היואנגונים גרשו את היהודים מערים אחרות רבות-מסחר, המיושבות ע"י אשכנזים. בערים אחרות צמצמו את מושב היהודים כפרורים מיוחדים. גם בערים, שדרו בהן היהודים יחד עם העירוניים הנוצרים, גברה מאד השנאה, מלבד ההתנפלות והפרעות הרבות, שאפו הסוחרים הנוצרים, שגרשו את בני ישראל. אל הסיים, שדן כשנות רצ"ב—ד על-דבר ישיבת היהודים, שלחו ערים רבות, כמו לבוב, פוזנא וכו' דפוטציות עם בקשה, שיגלו את היהודים מנכולי פולן. במקום שהיתה תחרות מסחרית בין יהודים ונוצרים, שם משלה גם שנאה גזעית כוערה. בכל המקומות, שנפגשו שם יהודים יחד עם הנוצרים, התאמצו הפולנים לסוך את דרכי היהודים בסידים. אל חבירות הממשלה, כמו מכרות המלח וכרומה, שהיו בידי היהודים, המו האצילים עין שוקקה ויאסרו הסימים פה אחד ארבע פעמים כשנות דצ"ח, שכ"ב, שכ"ה, שכ"ז (1538, 62, 65, 67), ליהודים לחכור דבר מאת הממשלה. ההחלטה הזאת היא פשוט לעג לזכויות היהודים, שם בתוב בפרוש, כי מותר ליהודים לסחור בכל דבר ופה אסרו עליהם ענף מסחר אחר. כאשר נשארה ההחלטה רק על הניר (כפולן שלטה אנרכיה גמורה ואיש לא

Du

wirst für die Hautpflege, speziell um omme sprossen zu vertreiben und eine zarte Gesichtsfarbe zu erlangen, wie eine bessere und wirksamere medizinische Seife finden, als die allbewährte

Bergmann's Lilienmilchseife (Marke: 2 Bergmänner)

von Bergmann & Co., Tetschen a/E.

Vorrätig à Stück 80 Heller in den meisten Apotheken, Droguerien Parfumerien und Friseurgeschäften.

בית כסתר הספרים הגדול בכל ארצות אנגליה של

ר. מאזין ושותפיו בלונדון

מבקש את כל המו"לים להמציא לו ע"פ האדרסה דלמטה אבסטרך אחר מכל ספר חדש (משנת תרס"ד והלאה) בעברית או ברוג'ו והמחיר יושב בתורה - הספרים ירשמו בקטלוגינו החולכים ונדפסים לעתים קרובות.

הננו קונים ספרים ישנים מכל המינים ולכן כל מי שיש לו כאלה יאבה נא להודיענו.

- דרשו נא את קטלוגינו:
- Nr. 10 הספרות הזרנגות, תמונת וכו'
- Nr. 11 ספרי הנודד ולמוד לכל הלשונות.
- Nr. 12 תוי נגינה ותוי זמרה לבית ולביה"ב.
- Nr. 13 הספרות העברית החדשה
- Nr. 14 והישנה וגם ספרי רומ"ל שו"ת פוסקים דרוש וכו'.

החפץ בכל הקטלוגים הנ"ל ישלח 50 העלליר להוצאות הפיסחה

R. Mazin & Co. 65 Old Montague Str. LONDON N. E.

ROSEN-PAPRIKA Szegediner 1-a süss garantiert, echt, anerkannt vorzügliche Qualität. Eigene Fächsung per Kg. um 5 Kronen. Versand unter Nachnahme von 1 Kg. aufwärts postportofrei.

Versandgeschäft von allerlei Landesprodukten HAUPT A. RUDOLF Budapest (Ungarn) VII. Ovodagasse 22.

Der chemisch untersuchte, dabei behördlich für die Haut als vollkommen unschädlich befundene

„Haarvertilger“ entfernt die bei Damen so unschönen und lästigen

HAARE IM GESICHT gründlich sammt Wurzel u. verleiht dem Teint auch noch natürliche Frische, Zartheit und Glätte. Preis 7 Kronen.

Versandt überallhin durch: I. SCHMIDEK, Budapest, VII., Nyár-utca 18.

מורה מבקש הוראות בשפה עברית, אשכנזית ופולנית, ומבין תלמידים אל בית הלמוד הרעאלי וגמנויה, יש לו העודות, לפנות ע"פ כהובת.

Bromberg Josefsgasse 4.

Wyd.: Naffali Hof. S. M. Lazer. Odpowiedzialny Redaktor: S. M. Lazer. Drukiem S. L. Deuschera w Podgórzu

האנצערט-גראמאפאז אינד פאנאגראף.

ריעניגע אויסוואהל פאן יודישען אונד העב-ראישען פלאטטען אונד וואלצען נור פאם אונטערזייכעטען ספעציאלהויז צו בעזיעהען. עכטער קאנצערט-גראמאפאז, מיט 10 פלאטטען גראמאפאז, נור 85 פל. קאנצערט פאנאגראף מיט 5 וואלצען גראמאפאז, נור 8 פל. פרייקוראנטע גראמאפאז אונד פראנקע ערסטע ספעציאלהויז פאן עכטען גראמאפאזען אונד פאנאגראפען ען גראם עט ען דעטאל.

Josef Wechsler, Krakau und Warschau (in Krakau Grodgasse 71).

ניי איינערביטעטע קראקוער

כשרה דאמפפועלכוואארען-פאבריק

מיט דער בעסטען מאדערנעטען מאשינע, ערציניט שענע. פרימא סאלאמי וועראנעזער, ברוסט, שינקען, אקענוויורסטעל א. ו. ו. פערזעהען מיט הבשר של הכירצ' דפה. עמפפיעהלט צו בילליגסטען פרייווען. אויף פערלאנגען ווירד פרייקוראנטע עט הכשר איינעשיקט.

מנחה מענדל גלאזער Emanuel Glaser, Dampselchwarenfabrik KRAKAU, Bozego-Ciata 8.

Schicht-Seife (Hirsch- oder Schlüsselseife)

Beste, ausgiebigste und deshalb billigste Seife. Frei von allen schädlichen Beimengungen.

Überal zu haben.

Beim Einkauf achte man Besonders darauf, das jedes Stück Seife den Namen „Schicht“ und eine der Schutzmarken „Hirsch“ oder „Schlüssel“ trägt.

געדעגענהייטסקויה!

42 שטיק קלאריא זילבערבעשטע 6 פל.

דורך גראסען קראך איינער לאנדאנער זילבער-פאבריק ווארדע באע אויפגראנט, פאלגענדע 42 שטיק קלאריא-זילבערבעשטע א 6 פל. פער גאנצע גארניטור אויך אן פרייוואטע צו פערקויפען. דאס מאטעריאל איז גאראנטירט דורך אונד דורך ווייס, וועלכעס אין 20 יאהרען אונד ווייטער פאן עכטעם זילבער ניכט צו אונטערשייען איז. זאלכע גארניטור קאסטעטע ביו יעטצט מעהר אלס 3-מאל זאפיעל. דיא גארניטור ענטהעלט:

- 6 גאבעל אויס קלאריא-זילבער
- 6 רעפעל
- 6 מעסער מיט פייער ענגל. קלינגע
- 12 קאפפערעפפעל אויס קלאריא-זילבער
- 6 דעסערטמעסער מיט פייער ענגל. קלינגע.
- 6 גאבעל " " " " " "

דיועז 42 שטיק צוואמען קאסטען בלאס 6 פל. פערפפליכטע מיך אויך פאללס ניכט בעוואונדערונגסווירדיג איז, דען געצאהלטען בעטראג צו רע-טוינירען. פערזאנדט געגען פארהערזענדונג דעם בעטראגעס אדער נאכנאהמע דורך אליינפערקויפער

Ch. Kapelus, Krakau.

Hotel Londres

Krakau, Stradom

Inhaber

SALOMON WASSERLAUF

גרעסטעס האטעל דער יודישען קריפמאנ-וועלט, נייא רענאווערט שענע צימער, גוטע קיכע, שטרענג כשר, פיר זאמערסעזאן שענען גארטען איינגעריכטעט. פיר פרעמדע געסטע, וועלכע ערצ-מע ברויכען בעסטענס געאיינגעט. עמפפאהלען

צו בירדינסטען פרייווען.

נימנוזים עברי.

בית הספר אשר לנו פה הקים לו מטרה נכבדה, לחבר חנוך גמור בכל מיני הלמוד של הגימנוזים עם ידיעה עמוקה בתורה נ"ך, דרוק, גמרא ומפרשים. התלמידים יחונכו ע"פ האמונה המסורה לנו. תלמידים מגליצא ומרוסיא, שאינם בקיאים בשפת אשכנז, מוכרחים להכנס פה למחלקת ההכנה לחדשים אחרים, להבין לגימנוזים שלנו. מחיר הלמוד, המעון והמזונות לתלמיד אחד מן חמשים כתר ולמעלה לחדש. יתר הפרטים מודיע תמיד

Dr. M. Jung, Rabbiner Ung. Brod. (Mähren).

בעל תפלה געזוכט.

דער פריוואט-בעטהויזפערציין, נוה שלום אין ביעליץ זוכט איינען טיכער-גען בעל מוסף, איינען י"ש, פיר ימים נוראים הבע"ל. האנאראר נאך איכער-איינקאממען. פראבע ווירד געווינשט, יע-דאך בעקאממט נור דער אקצעפטירטער די שפעזען ערוועצט. - אנמעלדונגען ביו לאנגסטענס ר"ח אולול ביי העררן Isaak Perlberg Bielitz. יעקב ווייס. אבטאן.

פרנסה בכבוד!

ימצא בל איש בכל מקום שהוא, כי יקנה לבחינה אלמונים מוויפם (Corallen) שאין להכירם נגד האמתים כמלא נימא - רק המחיר יפרד בנייהם. תחת 200 כהרים ישולם רק חצי כתר, בעד סך מצער 20-30 כהרים נאבנאהמע ישולם לבחינה סחורה ערובה ומסודרת למכירה מכל המינים, והמקבלה יראה שבר מיב בעמלו, כי יקפצו עליו הרבה זכין, וירבה עמו פדות, כי יפנה ישר למוציאיהם ומביאיהם.

Em. Matersdorf Celluloidw. Podgörze Austria. הכסף יושב לבעליו, אם לא תיטב הסחורה

איך זוכע

איינען טיכטיגען פאכמאן פיר זאדע-אונד וויפען פאבריקאציאן. שבת אונד יו"ט געשפערט, פאבליטע דיא ביידיעס פערשטעהען ווערדען בעפאר-זוגט, אפערטע עט געהאלטס-אנשפרי-כע צו ריכטען אן דיא אדמיניסטראציאן דייעזעס בלאטטעס אינטער S. A.